

Předmluva

Diplomatik-medievista se neobejde bez práce s edicemi (které leckdy sám vytváří). Tuto skutečnost reflektuje stále užívaný učební text *Česká diplomatika do roku 1848*, v němž Zdeněk Fiala v kapitole *Přehled vývoje českých diplomatických studií*¹ položil na ediční činnost náležitý důraz. Situace při výuce české středověké diplomatiky na oborech pomocné vědy historické a archivnictví se vyvinula tak, že byl v předminulém desetiletí vedle vlastního diplomatického výkladu zaveden samostatný předmět *Edice středověkého diplomatického materiálu*. Pro tento předmět jsou určena tato skripta.

Výuka předmětu ani skripta nejsou věnovány výhradně diplomatickým edicím, které otištěné prameny plně diplomaticky zpracovávají (těch je v našem prostředí málo), proto nesou ve svém názvu obrat *diplomatický materiál*: je zde pojednáno i o edicích diplomatických památek, které vznikly pro potřeby historického bádání. Omezení ovšem bylo dáno teritoriem: poměrně dlouhý název předmětu (a nyní i učebního textu) v sobě nezahrnul teritoriální omezení pouze na území našeho státu v jeho dnešním rozsahu.

Jako každý učební text si ani tento neklade za cíl úplný výčet edicí našeho diplomatického materiálu pro období středověku (mezníkem, který je tu a tam nutné překročit, je tradiční rok 1526). Hlavní pozornost bude věnována základním teritoriálním edicím, z nichž patří čestné místo *Českému diplomatáři* vzhledem k jeho významu a současně jako edici připravované již více než šest desetiletí na brněnském pracovišti pomocných věd historických, která slouží při výuce v seminářích i pro diplomové práce. Proto je mu věnována pozornost nejen v rozsáhlé samostatné kapitole, ale i při sledování jeho „prehistorie“ v kapitole druhé, v níž je naznačeno úsilí, které museli naši historikové a diplomatikové vynaložit na cestě ke vzniku diplomatáře. Poměrně podrobně se bude učební text snažit přiblížit i *Moravský diplomatář* a *Českomoravská regesta* (s jejich pokračováním v podobě registového katalogu pro dobu vlády Václava IV.). Ostatním edicím již takovou pozornost nevěnuje, i když také zde postihuje základní data i editory. Skripta zachycují jak edice listinného materiálu (*Monumenta Vaticana*, *Archivum coronae regni Bohemiae*, *Codex iuris municipalis*, *Listář a listinář Oldřich z Rožmberka*), tak i edice úředních knih. Na pomezí mezi těmito edicemi je položen *Archiv český*, který už od dob svého zakladatele Františka Palackého přinášel nejen edice listin a listů, ale také edice různých druhů úředních knih, aby Palackého následovníci některé svazky

1 *Česká diplomatika do r. 1848*. Red. Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ. Praha 1971, 1984², s. 58–82.

věnovali výhradně těmto knižním památkám. Po *Archivu českém* tak následuje přehled vydávání desk zemských, desk dvorských, písemností ústředních úřadů církevní správy a středověkých písemností univerzitních. Pouze stručné zmínky jsou věnovány ostatním diplomatickým pramenům, většinou dispergovaným po celém území našeho státu: v dodatcích je tak zmíněn listinný materiál z klášterních archivů, dále materiál z mladšího období, formulářové sbírky a další druhy úředních knih, ať už vzešly z činnosti měst nebo patrimonií.

Každému z uvedených témat je určena samostatná kapitola, v níž je podána stručná historie ediční řady, případně je alespoň přiblížen vydávaný materiál. U editorů, pokud byl jejich život uzavřen, jsou v poznámce uvedena jejich životopisná data a jsou stručně profesně charakterizováni (občas i s odkazem na speciální literaturu²). V závěru kapitoly je uvedena nejrozšířenější zkratka (nebo nejrozšířenější zkratky) edice a přehled vydaných svazků. Na prvním místě zde stojí název nebo názvy edice či ediční řady a její editoři. Pak následuje rozpis jednotlivých dílů (v případě změny názvu edice je uveden nový název nad příslušným svazkem) se záznamem zpracovaného období, vydavatele či vydavatelů a místem a rokem vydání.

V závěru učebního textu je otištěn výběrový seznam doplňkové literatury. Základními prameny, které slouží k poznání jednotlivých edic, jsou edice samotné. Jejich seznam je uveden u každé kapitoly a netřeba je znovu opakovat. Nejdůležitější literaturou jsou předmluvy editorů, které jsou ve většině edic otištěny. Vedle této literatury dnes existuje více titulů, které při různých příležitostech podávají informace o stavu vydávání jedné nebo i více edičních řad a které většinou nejdou nad zmíněné prameny a literaturu. Není proto nutné je všechny evidovat a zmíněný výběr se omezil na práce, které přinášejí další informace příslušných editorů, dosavadní informace doplňují jinými prameny nebo přinášejí hodnocení, která toto skriptum přebírá. Seznam eviduje pouze literaturu ke

2 Celá řada editorů byli archiváři nebo prací v archivech alespoň prošli, proto je možné souhrnně odkázat na: HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana: *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha 2000. Pro doplnění z řad historiků je k dispozici práce Františka KUTNARA a Jaroslava MARKA: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscství*. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 1997, která v 1. vydání nesměla vyjít se jménem Jaroslava Marka (KUTNAR, František: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscství* 1–2, Praha 1973–1977). Celé řadě osobností se dlouhodobě věnuje Ivan Hlaváček. Jeho studie i medailony byly ve 2. vydání shrnuty v práci HLAVÁČEK, Ivan: *O mých předchůdcích i současnicích*. Soubor studií k dějinám archivnictví, historiografie a pomocných věd historických. Praha 2011, na kterou je velmi často odkázáno. Některé z editorů, zvláště ty, kteří se uplatnili i na poli krásné literatury, přibližuje *Lexikon české literatury*. Osobnosti, díla, instituce. I–IV. Praha 1985–2008. Zde je vedle autorovy bibliografie uveden i soupis literatury věnované příslušné osobnosti. Současné editory takto skriptum nepřibližuje. Lze zde souhrnně odkázat (samozejmě v omezené míře vzhledem k době, kdy byly následující práce vydány) na již uvedený *Biografický slovník českých archivářů* a na *Lexikon současných českých historiků 2010*. Ostrava 2012.

zpracovávaným edicím, neopakuje proto tituly, jež se vztahují k diplomatickým pramenům a na které bylo odkázáno v textu či v poznámkách, a jen v některých případech obsahuje literaturu, na niž bylo poukázáno v souvislosti s biografií editora.

Pro lepší orientaci v jednotlivých osobnostech je ke skriptu připojen rejstřík jmen osob uvedených v textu i v poznámkách.

V některých případech nemusí zájemce o edice nalézt příslušný svazek nebo i celou řadu v knihovně, do níž hodlá zajít. Pro díla, která již nejsou chráněna autorským zákonem, lze využívat edice ve zdigitalizované podobě, zpřístupněné na webových stránkách Centra mediévistických studií Filozofického ústavu AV ČR, v. v. i.

S většinou edicí, o nichž tento učební text pojednává, jsem se seznámila v přednáškách a seminářích, které vedl docent Vladimír Vašků. A i dnes si uvědomuji, že užívám výrazy nebo celé obraty, které jsem poprvé slyšela právě od něj. I když to není vyjádřeno na titulním listu, je Vladimír Vašků duchovním spoluautorem těchto skript.